

ДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ ТОТАЛІТАРИЗМУ НА МОТИВАЦІЮ ПРАЦІВНИКІВ УРСР

Колядич О. І.,

*доктор економічних наук, професор,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
e-mail: a_kolyadich@ukr.net*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4950-0378>

Супик Ю. О.,

*студентка, Національний Університет Києво-Могилянська Академія
e-mail: yuliya.supyk@ukma.edu.ua*

Тези присвячено дослідженню механізмів реагування економічно активного населення українських земель на стимули та антистимули, створювані тоталітарним режимом за часів УРСР.

Українські землі Центральної та Східної України більшу половину останнього століття були під владою ССРСР. Тимчасова влада встановила свої закони під егідою тоталітарного режиму і це мало негативний вплив на українських працівників та на їх мотивованість.

Так, у 1929 році у Центральній та Східній Україні було встановлено тоталітарний режим Радянською владою. Сталін прагнув якнайшвидше перетворити аграрну країну на індустріальну, тож вирішив запровадити форсовану індустріалізацію. [8]

Український пролетаріат

Для досягнення своєї мети, Сталін вводить “п’ятирічки” - список економічних завдань, які повинна була виконати кожна республіка. Аби мотивувати пролетаріат виконати план індустріалізації, використовували метод і кнута, і пряника.

Пряником можна назвати карткову систему, а також змагання між підприємствами, так званий “Стахановський рух” - працюючи понаднормово можна було отримати почесне звання [8].

Звісно, завдання були надзвичайно амбітними і їх потрібно було виконати будь-якою ціною і в разі, якщо план не виконувався можна було потрапити в список “буржуазних шкідників”, які перешкоджали розвитку ССРСР. Так і сталося з шахтарями, учасниками “Шахтинської справи” у 1928 році, вони не досягнули поставленого перед ними плану, тож багатьох з них засудили, а одинадцятьох розстріляли [4].

У 1937 році починається нова хвиля репресій “Великий терор”, за непокору могли розстріляти чи відправити до виправного табору ГУЛАГ, де за безцінь використовували працю людей, що нічим не відрізняється від рабовласницьких відносин [3]. Серед ГУЛАГівців були як представники української інтелігенції, так і пролетарі та колишні члени ОУН, учасники антирадянського повстанського руху у Західній Україні [1].

Ось така мотивація працівників до роботи!

У 1937 році набула чинності конституція УРСР, її гасла «Вся влада радам!», «Хто не працює, той не їсть» та «Від кожного за його здібністю, кожному — за його працею» [9], - говорили про важливість ролі пролетаріату в суспільстві та про зневажання непрацюючих, також засуджувалися прояв індивідуальності, щонайменший відступ від “норми” суспільства та заможне життя.

Всі ресурси населення та країни були спрямовані на досягнення Плану. Цей план був занадто короткостроковим, такі методи мотивації пролетаріату, які використовувала СРСР, вводила людей в постійний стрес, більшість працівників працювали через почуття страху, а не для великої мети, такий метод мотивації “кнутом” - це метод висмоктати людський капітал України. Український народ сприймали не як людей, а як рабів, які мають робити все для досягнення поставлених цілей будь-якою ціною.

Так як на всій території УРСР проводилася форсована індустріалізація, звісно, це негативно впливало на українських селян. Так як селяни - це додаткова (поки що невикористана) робоча сила для будівництва нових заводів, радянська влада сприймала їх як перешкоду у досягненні плану. Було прийнято рішення провести колективізацію, щоб перетворити селян у “гвинтиків”, які виконували б наперед визначену функцію в централізованому виробництві, треба було позбавити їх економічної самостійності, тобто відібрати власність і об’єднати в цілком одержавлених колективних господарствах [7], а усіх куркулів, заможних селян і всіх тих, хто опирався колективізації варто було “знищити як клас”. Розкуркулення стала складовою частиною суцільної колективізації та хлібозаготівель. Відчуження селян від засобів виробництва та результатів своєї праці фактично призвело до розселяннювання, занепаду сільськогосподарського виробництва, в кінцевому наслідку - голодомору 1932-1933 рр. [6].

“Закон про 5 колосків”, який прийняли у 1932 році, означав, що весь урожай - це державне майно, за спробу вкрати - жорстоко карали, розстрілювали та вилучали все особисте майно. Українські селяни лишилися всіх запасів зерна та м’яса, їжі не вистачало, а факт голоду не оприлюднювали. 1932-1933 роки для сіл УРСР - це період Голодомору, штучний масовий голод, у результаті якого загинуло близько 4,6 мільйонів населення [5]. Цілеспрямовану репресивну політику радянської влади була покликана як знищити безпосередніх очевидців, так і залякати та змусити мовчати решту свідків голоду [2].

У 1932 році Радянський Союз запроваджує паспортний контроль. На отримання паспорта могли розраховувати лише жителі міст, тож селяни не могли вільно змінювати місце проживання та за потреби мігрувати.

Винищення аграрного класу, позбавлення “поваги” до українського селянина, жорстокі міри були прийнятими до робітників цього класу, це точно не було одним з методів мотивації, скоріше метод винищення аграрного класу України. Селяни були демотивовані та до останнього намагалися протистояти новим законам тоталітарного режиму.

Не залишилася без уваги Сталіна і українська інтелігенція. Період “Розстріляне відродження” - був періодом повстання української інтелігенції та небажанням здаватись, попри численні заборони, зокрема Емський указ. У цей час, 20-ті - 30-ті роки ХХ століття, все одно були написані тексти світового рівня і відбувається становлення української нації та української ідентичності.

Здавалося, що натхнення до митців проходить попри заборони. Українську еліту об'єднувала спільна мета, яка була сильнішою, аніж страх, - незалежна Україна, яка починалася зі своєї власної літератури.

Радянська влада змогла досягти своєї цілі. Так, рівень українського виробництва зріс у 8 разів порівняно з 1913 роком, проте якою ціною! Терори, Голодомор, численні смерті та занепад українського села, спроби знищити українську культуру!

Українські працівники в першу чергу були змотивовані страхом. Людський капітал України дуже знизився. Адже, по-перше, було вбито чималу кількість населення. По-друге, повністю знесилене та демотивоване населення після такої “форсованої гонки”. По-третє, не було місця для вираження індивідуальності та креативності, для розкриття повного потенціалу. По-четверте, Радянська Республіка була зосереджена не на громадянах СРСР, а головним чином на своїх абстрактних та амбітних цілях, хоча результати цих цілей були мало відчутні для населення.

Список використаних джерел:

1. Алланіязов Т. Українці в особливих таборах ГУЛАГ / Т. Алланіязов // Український історичний журнал. - 2018. - № 2. - С. 1. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2018_2_9
2. Боряк Т. Голод 1932–1933 рр. в історичній пам'яті: Україна vs Росія (роздуми над усноісторичними джерелами) / Т. Боряк // Український історичний журнал. - 2020. - Число 5. - С. 176. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2020_5_15
3. «Великий терор» 1937-1938 рр. - Режим доступу: <http://www.territoryterror.org.ua/uk/history/1919-1939/ussr/srsr8/>
4. Енциклопедія історії України: Т. 10. Т – Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2013. - 784 с.: іл. Режим доступу: <http://surl.li/rnwf>
5. Кульчицький С. В. Втрати населення України від голоду 1933 р. / Кульчицький С. В., Максудов Сергій // Український історичний журнал. - 1991. - № 2. - С. 10. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_1991_2_3
6. Кульчицький С. В. Процес розкуркулення 1929—1932 рр. очима селян / С. В. Кульчицький, Є. П. Шаталіна // Проблеми історії України: факти, судження пошуки. - 1992. - Вип. 2. - С. 41. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/Piufsp_1992_2_8
7. Кульчицький С. В. Роль радянського апарату в примусовій колективізації українського селянства (1928-1933) / С. В. Кульчицький, Є. Я. Шаталіна // Проблеми історії України: факти, судження пошуки. - 1994. - Вип. 3. - С. 40. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/Piufsp_1994_3_7
8. Радянська модернізація України. Україна в міжвоєнний період 1920-1939 рр, 2015, - Режим доступу: <https://archive.ph/20150315125441/http://study.academia.in.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=101>
9. Список радянських висловів - Режим доступу: <http://surl.li/rnwh>